

Tekel işçileri direnişinin dersleri

Teori Dergisi, Mart 2010

Yıldırım Koç

Teori Yazı Kurulu Üyesi,

ODTÜ Öğretim Görevlisi

AKP'yi götürecektir toplumsal bombanın pimi

Türkiye, 2009 yılı sonundan başlayarak halk hareketinin yeni bir yükselişini yaşıyor. Bu yükselişte, kararlılıkları ile eylemlerinin türü, süresi ve sağladığı destek açısından Tekel işçilerinin Ankara direnişinin özel bir yeri vardır.

Tekel işçileri ne yaptı?

Ankara'ya geldiler. AKP'yi protesto ettiler. Abdi İpekçi Parkı'nda basınçlı su ve biber gazıyla saldırıya uğradılar. Sonra da Türk-İş Genel Merkezi'nin önünde derme çatma çadırlar kurup, beklediler. Ara sıra da çeşitli yerleri ziyaret ettiler. Ancak buldukları bölge, sosyalist/komünist örgütlenmeler başta olmak üzere, toplumun tüm kesimlerinin ziyaret yerine döndü. Türkiye işçi sınıfı tarihinde örneği görülmemiş bir toplumsal destek ve dayanışma sağlandı. Bu yazının *Teori'*ye teslim edildiği gün, eylem 70 güne ulaşmıştı.

Abdi İpekçi Parkı'nda polislin Tekel işçilerine biber gazlı ve basınçlı suyla saldırısı, saldırı sonrasında havuza giren bazı işçilerin hiddet ve çaresizlikle suyu yumruklaması, Türk-İş Genel Merkezi'nin önünde ve yandaki Tuna Caddesi'nde kurulan naylon çadırlarda Ankara'nın soğuşuna direnerek bekleyen Tekel işçileri, Türkiye işçi sınıfı tarihine geçti.

Her insanın yaşamında, yaşlandığında gururla anlatacağı, yaşadığı acıları ve zorlukları gülererek aktaracağı olaylar vardır. Eskiden birçok erkeğin askerlik hikâyeleri olurdu. Tekel işçileri, hiç kuşkusuz, Ankara'da yaşadıklarını tüm yaşamları boyunca anımsayacaklar, anlatacaklardır. Birçok kişi, bu mücadele sürecinde yaşadığı değişimin izlerini tüm yaşamı boyunca koruyacak.

Sağlanan desteğı ve dayanışmayı belki en iyi açıklayan olay ise, bir kadın Tekel direnişçisinin anlattıklarıdır: "Küçük bir çocuk elinde iki paket bisküvi ile geldi, baktık utandı, yanaşamıyor yanımıza. Sonra çekine çekine, 'Açlık grevinde misiniz?' diye sordu. 'Yok,' dedik, 'içerdekiler açlık grevinde, biz değiliz.' Bisküvileri verdi, mendil satıyormuş sokakta, iki gündür kazandıkları ile almışlar bir arkadaşı ile birlikte. Eli havada kaldı, hiçbirimiz uzanıp alamadık bir süre. Kalıverdik öyle. Sonra bir erkek arkadaşımız haykırarak ağlamaya başladı, çok gördüm erkeklerin gözyaşı döktüğünü, ama ilk kez haykırarak ağladığını gördüm. Zor günler yaşıyoruz, sinirlerimiz yıpranıyor, ama işte bu dayanışma ayakta tutuyor bizleri."¹(1)

¹(1)www.haber.sol.org.tr

Tekel işçilerinin eylemi, bazı günler gündemi belirledi. Başbakan R.T.Erdoğan, “Milletin emanet ettiği kasayı kusura bakmayın soydurmayız,” dedi; yetim hakkını yedirmeyeceklerini söyledi. Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, “Tek suçumuz, açıkta kalan işçilere merhametli olmak,” dedi. Bir bakan da (Devlet Bakanı Hayati Yazıcı) işçileri PKK’lı olmakla suçladı, işçilerin arasına şeytan karıştığını söyledi.

Ancak Tekel’de 657 sayılı Yasanın 4/C’si, hükümet için C4’e, bir bombaya dönüştü. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, “AKP’yi asker değil, Tekel işçisi götürecektir” dedi. İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek ise, “Orduyu da işçi sınıfı kurtaracak” diye yazdı.

Tekel işçilerinin eylemi, bunlar ve başka özellikleriyle, özel bir incelemeyi hak etti.

Tekel direnişi öncesindeki eylemler ve kendiliğindenci hareket

Tekel işçilerinin eylemi, bir eylemlilik dalgasıyla birlikte gelişti.

Türkiye Kamu-Sen ve KESK, 25 Kasım 2009 günü birlikte ve adını koya koya grev yaptı. Birleşik Kamu-İş ve diğer bazı örgütler de bu eylemi destekledi. Tekel işçileri 15 Aralık’ta Ankara’ya gelerek bir direniş başlattı. Aynı günlerde İstanbul’da İtfaiye işçileri onurlu bir mücadeleyi sürdürüyordu. Sağlık çalışanları 19 Ocak günü iş durdurdu. Eczacılar direniş yaptı. Türk-İş’in 17 Ocak 2010 Ankara Sıhhiye mitingi başarılıydı. Tekel işçileri 19 Ocak günü açlık grevine başladı. 4 Şubat 2010 günü, başarılı ama beklenen katılım düzeyini tutturamayan bir genel grev girişimi gerçekleştirildi. Bu arada, ataması yapılmayan öğretmenler de eyleme geçti.

Türkiye işçi sınıfı tarihinde çeşitli genel grev girişimleri oldu.

Tarihimizin ilk genel grevini, TÖS ve İLK-SEN 15-18 Aralık 1969 tarihlerinde gerçekleştirdi. Eyleme katılan 109 bin öğretmen hakkında soruşturma açıldı. 15-16 Haziran 1970 günleri yaklaşık 100 bin işçi İstanbul ve Kocaeli’de büyük eylemler yaptı. Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç, 16 Haziran 1975 günü İzmir’de şalter indirdi, İzmir bölgesinde elektrikler kesildi. DİSK, 16-19 Eylül 1976 günleri Genel Yas ilan etti; geniş katılımlı bir genel grev yapıldı. 16 Mart katliamını protesto etmek için 20 Mart 1978 günü ülke çapında iki saatlik iş durdurma eylemi yapıldı. Kemal Türkler’in 22 Temmuz 1980 günü katledilmesinin ardından yaygın iş durdurma eylemleri gerçekleştirildi. 11 Mart 1988 günü Türk-İş tarafından ülke çapında yemek boykotu düzenlendi. Türk-İş 3 Ocak 1991 günü işe gitmeme kararı aldı. Türk-İş, 20 Temmuz 1994 günü iş durdurdu; bu eylem Demokrasi Platformu tarafından da desteklendi. Emek Platformu’nun 1 Aralık 2000 eylemi bir genel grev oldu. Emek Platformu 14 Mart 2008 günü de bir genel eylem düzenledi.

Bu genel grev girişimlerinin hepsinin, eylemi yapanların ekonomik, demokratik ve/veya siyasal talepleriyle doğrudan ilişkisi vardı. 4 Şubat 2010 genel grev girişimi bunlardan farklıdır. 4 Şubat, direniş yapan işçilerle dayanışma için ilan edilen ilk genel grevdir. Bu açıdan bakıldığında, bu kararın alınması bile başarıdır. Bir gazetenin eylemle ilgili haber

başlığı, “Hayat durmadı, kavga başladı” idi. Gerçekten 4 Şubat’ta hayat durmadı, ancak hükümete karşı verilen mücadele yeni bir aşamaya sıçratıldı.

İşçi sınıfının yükselen eylemliliğinde kendiliğindencilik ağır basıyordu. Diğer bir deyişle, bu eylemlerde herhangi bir siyasal partinin örgütleyici ve yönlendirici rolü yoktu. Hayat, eylemleri dayatıyordu.

İşçi sınıfı tarihine baktığımızda, kendiliğindenci eylemlerin yükselişinin iki önkoşulu ortaya çıkar. (1) İnsanların durumu kötüleşecek, hayatlarından memnun olmayacaklar, mutlak yoksullaşma yaşanacak. (2) İnsanlar, mücadele ederlerse başarılı olabilecekleri algılaması içinde olacaklar.

Şartların her kötüleşmesi toplumsal hareketlilik getirmez. Eğer mücadele ile sonuç alınabileceği algılaması ve beklentisi yoksa veya kitleler örgütsüzse, toplumsal patlamalar değil, toplumsal çürüme ortaya çıkar. Fuhuş, hırsızlık, gasp, soygun, ahlaksızlık yaygınlaşır.

Mücadele edildiğinde başarılı olunacağı umudu, kitlelerin mücadeleye atılmalarının en temel öznel etkenidir. Umut ne zaman doğar? Hâkim sınıflar cephesinde, şu veya bu sebeple, örneğin bir çatlağın veya gediğin ortaya çıkması sonucu, zayıflama olmasıyla ve sınıfın bunu sezmesiyle... Eyleminin, sınıfın ve toplumun diğer kesimlerinden, siyasi güçlerden destek göreceğini hissetmesiyle... Geçmiş mücadele deneyimindeki -küçük de olsa- başarıların bilincinde yarattığı iz ve sıçramayla. Siyasal iktidar dayandığı güçler bakımından zayıflamışsa, mücadele güç toplayacaksa ve bunlar kitlelerce az çok kavranıyorsa, kitlelerdeki ortaya atılma eğilimi güçlenir. Yönetenlerin yönetemediği, yönetilenlerin artık eski koşullarda yönetilmek istemediği şartlar ortaya çıkar.

Bugün böyle bir süreç yaşıyoruz.

Toplumsal sorunlarımız artıyor. Ücretli olarak istihdam edilen işçilerin, memurların ve sözleşmeli personelin gerçek gelirlerinde büyük düşmeler, ciddi bir mutlak yoksullaşma henüz yok. Ancak işsizlik öylesine yaygınlaşıyor ki, çalışanların birey olarak gelirlerinde eskiye göre büyük bir düşüş olmasa bile, ailelerin toplam gelirleri hızla azalıyor ve ciddi bir çöküntü yaşanıyor.

Diğer taraftan, AKP’nin zannedildiği kadar güçlü olmadığı, sürekli hatalar yaptığı, hatalarının altında ezildiği anlayışı hızla yaygınlaşıyor. Sistemi temsil eden siyasi iktidara karşı mücadelede kitle desteği artıyor.

Bu koşullarda işçi sınıfının kendiliğindenci hareketinin güçlenme eğilimi yüksektir.

Böyle dönemlerde işçi sınıfının birliğinin maddi altyapısı mevcuttur. İşçi sınıfı içindeki siyasal görüş, etnik köken, inanç, işkolu, meslek, bölge, cinsiyet, işyeri vb türden sınıfsal çıkar dışı ayrımlar önemini yitirir. İşçi sınıfının birliği güçlenir. İşçi sınıfı aynı zamanda ulusu da birleştirir. Tekel işçilerinin eylemi bunun en güzel örneğidir.

Mutlak yoksullaşma tehdidi (4/C nedir?)

Tekel işçileri, 657 sayılı Yasanın 4/C maddesindeki geçici personel statüsüne geçirildiklerinde ciddi bir mutlak yoksullaşma ve önemli hak kayıpları yaşayacaktı. Diğer taraftan, AKP iktidarı çeşitli etmenlere bağlı olarak zayıflıyor. ABD'nin Türkiye'ye dayattığı sömürgeleşme statüsü nedeniyle yaşadığı milli çelişme, hâkim sınıflar ve devlet içindeki bazı kesimleri de, merkezinde emekçi sınıfların bulunduğu milli cepheye doğru itmekte; en azından, mızrağın sivri ucunu Amerikancı cephenin siyasi gücü AKP'ye yöneltmiş emekçi hareketi ile bu cephe arasındaki mücadelede tarafsızlaşmaya ve hayırhah veya sınırlı desteklere zorlamaktadır.

Bu etmenlere bağlı olarak, daha önceki yıllarda binlerce işçi 4/C statüsüne geçirilirken sorun yaşanmamışken, Tekel işçileri direnişe geçti. Tekel işçilerinin bu ataklığında, AKP iktidarının zayıflamış olması ve Tekgıda-İş Sendikası'nın mücadeleyi seçmek zorunda kalması gibi etmenler ön plandadır.

4/C ("geçici personel") biçiminde çalıştırılmak, "ölümü (işsizliği) gösterip, sıtmaya (4/C'ye) razı etme" oyunudur.

Tekel işçilerinin kamuoyunun öğrenmesine yol açtığı 4/C nedir?

Kamu sektöründe 2009 yılı sonlarında toplam 3 milyona yakın insan çalışıyordu. Bu kişilerin yaklaşık 2 milyon 100 bini, memur statüsündeydi. Bunların durumu, 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 4/A maddesiyle tanımlanmıştır.

3 milyona yakın kamu çalışanının yaklaşık 300 bini sözleşmeli personeldir. Bunların bir bölümü, 657 sayılı Yasanın 4/B maddesine, bir bölümü ise 399 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye bağlıdır.

Kamuda istihdam edilenlerin yaklaşık 19 bini geçici personeldir. Bu kategoridekilerin durumu 657 sayılı Yasanın 4/C maddesinde şöyle tanımlanmıştır: *"Geçici personel: Bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmet olduğuna Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşlerine dayanılarak Bakanlar Kurulunca karar verilen görevlerde ve belirtilen ücret ve adet sınırları içinde sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kimselerdir."*

3 milyona yakın kamu personelinin geriye kalan 415 bini sürekli işçi, 37 bini de geçici işçidir. Bu kategoridekiler ise 657 sayılı Yasanın 4/D maddesinde tanımlanmıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Yasasının 4/C maddesinde tanımlanan geçici personel, 3 Mayıs 2004 gün ve 2004/7898 sayılı Kararname ile yürürlüğe konulan "Özelleştirme Uygulamaları Sonucunda İşsiz Kalan ve Bilahare İşsiz Kalacak Olan İşçilerin Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Geçici Personel Statüsünde İstihdam Edilmelerine İlişkin Esaslar" çerçevesinde çalıştırılmaktadır.

Bu kişilerin hakları, her yıl Bakanlar Kurulu kararlarıyla düzenlenmektedir.

Tekel işçilerinin eyleminin 52. gününe kadar, 10 Ocak 2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Kamu kurum ve kuruluşlarındaki Geçici Mahiyetteki İşleri Yürütmek Üzere Geçici Personel İstihdamı ve Bu Personele Ödenecek Ücretler Hakkında Karar” uygulanıyordu.

Mücadelenin 52. gününde kazanılan haklar

4 Şubat 2010 günlü Resmi Gazete’de yayımlanan yeni Bakanlar Kurulu kararı ile önemli değişiklikler yapıldı.

Hükümetin bu konuda geri adım atması, kararlı mücadelenin nasıl sonuç alınmasını sağladığını göstermesi açısından çok önemlidir. Tekel işçilerinin bu kararlı eylemi olmasaydı, 4/C kapsamında istihdam edilenlerin çalışma koşullarının, aşağıda ele alındığı gibi, önemli ölçüde düzeltilmesi mümkün olamayacaktı.

Ancak bu iyileştirmelere karşın, 4/C statüsünde istihdam edilen geçici personelin hak ve özgürlükleri, hem memur ve işçi statüsünde istihdam edilenlerle kıyaslandığında hâlâ çok geridir, hem de eski işyerlerinde kazandıkları hakların çok gerisindedir.

4/C kapsamındaki geçici personelin çalışma süresi, 03/05/2004 tarihli ve 2004/7898 sayılı Kararname eki “Özelleştirme Uygulamaları Sonucunda İşsiz Kalan ve Bilahare İşsiz Kalacak Olan İşçilerin Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Geçici Personel Statüsünde İstihdam Edilmelerine İlişkin Esaslar”ın 1 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca, “her halükarda bir mali yıl içinde **on ayı** geçmeyecek şekilde” idi. 4 Şubat 2010 tarihli kararda bu ibare “bir mali yılda **on bir ayı** geçmemek üzere” şeklinde değiştirildi. Yıllık çalışma süresi, bir ay uzatıldı.

4/C kapsamında istihdam edilen geçici personelin ücretlerinin üst sınırları, işçilerin eğitim durumlarına göre belirlenmektedir. Ayrıca, bu ücretler dışında herhangi bir ad altında ücret ödenmesi yasaktır. Diğer bir deyişle, toplu iş sözleşmesi hakkı ortadan kaldırılmıştır.

10 Ocak 2009 kararında bu konu şu şekilde düzenlenmişti:

MADDE 3 – (1) Bu Karara göre istihdam edilecek geçici personele, tahsil dereceleri dikkate alınmak suretiyle aşağıdaki brüt aylık ücretler ödenir.

a) Yükseköğrenim mezunlarına 19.000 gösterge rakamının memur maaş katsayısı ile çarpımından elde edilecek tutar.

b) Lise ve dengi okul mezunlarına 17.000 gösterge rakamının memur maaş katsayısı ile çarpımından elde edilecek tutar.

c) İlköğretim (ilkokul mezunu veya okur-yazar dahil) mezunlarına 15.000 gösterge rakamının memur maaş katsayısı ile çarpımından elde edilecek tutar.

(2) Geçici personelden, bu Kararda belirtilen görevleri yapmak üzere, görevli oldukları memuriyet mahalli dışında görev yapacaklara 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre harcırah ödenir.

(3) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde fiilen görev yapan geçici personel, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin asli personeli gibi iâşe edilir.

(4) Geçici personel, 19/11/1986 tarihli ve 86/11220 sayılı Kararname ile yürürlüğe konulan "Devlet Memurları Yiyecek Yardımı Yönetmeliği" hükümleri çerçevesinde, Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar dahilinde, yiyecek yardımından faydalandırılır.

(5) Geçici personele, bu Kararda belirtilen ücretler dışında herhangi bir ad altında ücret ödenemez ve sözleşmelerine bu yolda hüküm konulamaz.

(6) Bu Kararda belirlenen ücretler üst sınırlar olup, ödenecek miktarlar kurumlarınca ayrıca tespit edilir.

(7) Bu ödemeler, sosyal güvenlik mevzuatına göre kişiden yapılacak kesintiler ile gelir ve damga vergisi dışında herhangi bir kesintiye tabi tutulamaz.

4 Şubat 2010 kararında ücretler bir miktar artırıldı ve kurumların belirlenmiş bu miktarların altında ücretler verebileceği düzenlemesi kaldırıldı. Ancak, toplu iş sözleşmeleri veya başka yollarla, geçici personelin ikramiye gibi ek gelir elde etme yasağı korundu:

MADDE 3 – (1) Bu Karara göre istihdam edilecek geçici personele, tahsil dereceleri dikkate alınmak suretiyle aşağıdaki brüt aylık ücretler ödenir.

a) Yükseköğrenim mezunlarına 21.250 gösterge rakamının memur maaş katsayısı ile çarpımından elde edilecek tutar.

b) Lise ve dengi okul mezunlarına 19.275 gösterge rakamının memur maaş katsayısı ile çarpımından elde edilecek tutar.

c) İlköğretim (ilkokul mezunu veya okur-yazar dâhil) mezunlarına 17.275 gösterge rakamının memur maaş katsayısı ile çarpımından elde edilecek tutar.

(2) Geçici personelden, bu Kararda belirtilen görevleri yapmak üzere, görevli oldukları memuriyet mahalli dışında görev yapacaklara 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre harcırah ödenir.

(3) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde fiilen görev yapan geçici personel, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin asli personeli gibi iâşe edilir.

(4) Geçici personel, 19/11/1986 tarihli ve 86/11220 sayılı Kararname ile yürürlüğe konulan "Devlet Memurları Yiyecek Yardımı Yönetmeliği" hükümleri çerçevesinde, Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar dâhilinde, yiyecek yardımından faydalandırılır.

(5) Geçici personele, bu Kararda belirtilen ücretler dışında herhangi bir ad altında ücret ödenemez ve sözleşmelerine bu yolda hüküm konulamaz.

(6) Bu ödemeler, sosyal güvenlik mevzuatına göre kişiden yapılacak kesintiler ile gelir ve damga vergisi dışında herhangi bir kesintiye tabi tutulmaz.

4 Şubat 2010 tarihli karara kadar, geçici personel, kendilerine verilen görevleri, çalışma saatlerine bağlı kalmaksızın sonuçlandırmak zorundaydı. Bu çalışma karşılığında herhangi

bir ek ücret ödenmiyordu. Diğer bir deyişle, angarya söz konusuydu. Fazla çalışmalar için bırakın zamlı fazla mesai ücretini, hiç ücret ödenmiyordu:

MADDE 5 – (1) Geçici personelin çalışma saat ve sürelerinin belirlenmesinde, Devlet memurları için tespit edilen çalışma saat ve süreleri dikkate alınır. Ancak, geçici personel kendisine verilen görevleri çalışma saatlerine bağlı kalmaksızın sonuçlandırmak zorundadır. Bu çalışma karşılığında herhangi bir ek ücret ödenmez.

4 Şubat 2010 kararı ile bu hukukdışı düzenleme kaldırıldı:

MADDE 5–(1) Geçici personelin çalışma saat ve sürelerinin belirlenmesinde, çalıştıkları kurumdaki Devlet memurları için tespit edilen çalışma saat ve süreleri uygulanır.

10 Ocak 2009 ve 4 Şubat 2010 kararlarında ek çalışma yasağı sürdürüldü. Hâlbuki işçi statüsünde istihdam edilenler için böyle bir yasak bulunmamaktadır. Her iki kararda da şu hüküm bulunmaktadır:

MADDE 6–(1) Geçici personel, istihdam edildiği sürece dışarıda kazanç getirici başka bir iş yapamaz.

4 Şubat 2010 tarihine kadar, geçici personele çalıştıkları her ay için en fazla bir gün ücretli izin verilmekteydi.

MADDE 8–(1) Bu Karar gereğince istihdam edilecek geçici personele, çalıştıkları her ay için azami 1 gün ücretli izin verilebilir.

Bu süreler 4 Şubat 2010 kararıyla artırıldı:

MADDE 9 – (1) Bu Karar gereğince istihdam edilecek geçici personele, çalıştıkları her ay için azami 2 gün ücretli izin verilebilir. Bu izinler toplu olarak da kullanılabilir.

4 Şubat 2010 kararına kadar hastalanmaları durumunda geçici personelin ciddi hak kayıpları söz konusuydu:

Madde 8-(2) Yıl içinde tabip raporu ile kanıtlanan hastalıklar için çalıştıkları her 4 ay için 2 günü geçmemek üzere ücretli hastalık izni verilir. Rapor süresinin 2 günü aşması hâlinde aşan kısım için ücret ödenmez.

4 Şubat 2010 kararıyla bu haksızlık önemli ölçüde giderildi:

Madde 9-(2) Geçici personele, resmî tabip raporu ile kanıtlanan hastalıklar için yılda 30 günü geçmemek üzere ücretli hastalık izni verilebilir. Hastalık sebebiyle Sosyal Güvenlik Kurumunca ödenen geçici iş göremezlik ödeneği ile iş kazası veya meslek hastalığı sonucu bağlanan sürekli iş göremezlik geliri ilgilinin ücretinden düşülür.

Geçici personelin hizmet sözleşmelerinin feshinde emekli ikramiyesi, kıdem tazminatı, ihbar süresinin ücreti gibi bir ödemeler yapılmamaktaydı. İşçiler açısından son derece önemli olan kıdem tazminatı ortadan kaldırılmıştı:

Madde 10–(1) Geçici personelin hizmet sözleşmesinin feshinde, ihbar, kıdem veya sair adlar altında herhangi bir tazminat ödenmez.

4 Şubat 2010 kararı ile “iş sonu tazminatı” hakkı tanındı:

Madde 7–(1) 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (C) fıkrasına göre yapılan çalışmaların toplam süresi üzerinden hesaplanarak bu maddedeki esaslara göre iş sonu tazminatı ödenir.

(2) Ücretli izin süreleri dâhil en az 12 ay fiilen çalışan geçici personelden;

a) Sosyal Güvenlik Kurumunca kendilerine yaşlılık veya malullük aylığı bağlanması veya toptan ödeme yapılması,

b) İlgilinin ölümü,

c) İlgilinin kendi isteği ile sözleşmeyi feshetmesi veya yenilememesi,

hâllerinden birinin vuku bulmasından dolayı hizmet sözleşmesi sona erenlere, çalışılan her bir yıl için, ayrılış tarihindeki hizmet sözleşmesinde yazılı brüt aylık ücret tutarında iş sonu tazminatı ödenir. 12 aydan artan süreler için 12 ay için hesaplanan miktardan artan süreye isabet eden tutar kadar ödeme yapılır.

(2) Bu tazminatın ödenmesinde; daha önce iş sonu tazminatı ve kıdem tazminatı ile benzeri ödemelerde değerlendirilmiş süreler dikkate alınmaz. İş sonu tazminatında dikkate alınmış süreler kıdem tazminatı ile Sosyal Güvenlik Kurumunca ödenecek ikramiye hesabında değerlendirilmez. Ölüm hâlinde, birinci fıkra uyarınca hesaplanacak tutar, ölenin kanuni mirasçılara ödenir.

(3) Bu statüde çalışanların sözleşme koşullarına uymaması nedeniyle kurum tarafından, sözleşme hükümleri dışında herhangi bir nedenle çalışanlar tarafından, sözleşmesinin feshedilmesi veya yenilenmemesi hâllerinde iş sonu tazminatı ödenmez.

(4) İş sonu tazminatı ödemesi uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Geçici personel, eski uygulamaya göre de, yeni uygulamaya göre de, emekliliğe hak kazandığında derhal işten çıkarılacaktır.

Madde 15–(1) Bu Karar kapsamında istihdam edilecek geçici personelin hizmet sözleşmeleri, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında emekliliğe hak kazanacakları tarihte sona erer. (10 Ocak 2009 kararı)

Madde 16 – (1) Bu Karar kapsamında istihdam edilecek geçici personelin hizmet sözleşmeleri, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında yaşlılık veya malullük aylığına hak kazandıkları tarihte sona erer. (4 Şubat 2010 kararı)

4/C düzenlemesinin önemli olumsuzluklarından biri, bu statüye geçirilen kişilere imzalatılan hizmet sözleşmesindeki bazı hükümlerdir. Bu hizmet sözleşmesinin 7/c maddesi şöyledir:

Taraflar bir ay önceden yazılı ihbar etmek şartıyla sebep göstermeksizin, sözleşmenin feshini isteyebilirler.

Bu düzenleme geçici personel statüsünde istihdam edilenler açısından son derece sakıncalıdır.

Geçici personelin sendikalaşması konusunda birçok kişinin kafasında kuşku vardır. Ancak, bu konudaki yargı kararları geçici personelden yanadır. Geçici personelin sendikalaşma hakkı Yargıtay tarafından tanınmıştır.

4/C düzenlemesi, bir kölelik statüsü öngörüyordu. Tekel işçilerinin mücadelesi sonucunda sağlanan yukarıda özetlediğimiz iyileştirmelere karşın, hala vahşi kapitalizm döneminin örgütsüz emekçiye dayattığı vahşi koşulları içermektedir. Tekel işçileri, bu çağdışı düzenlemeye karşı mücadele etmekte sonuna kadar haklıdır.

Zayıflayan AKP, tekel işçilerinin eylemleriyle daha da zayıfladı

İşçi sınıfının kendiliğindenci eylemlerinin gelişebilmesinin ikinci önkoşulu, yönetenlerin yönetemez duruma düşmeleridir. Bu da genellikle yönetimdeki bir bölünmeyle ortaya çıkar.

2009 yılının sonlarına doğru, AKP'nin güç kaybetmekte olduğu artık herkes tarafından algılanabiliyordu. Zayıflayan, hoşgörüsünü yitirir; saldırganlaşır. Anadolu'da "zulmün artsın" diye bir beddua vardır; zulmün artsın ki, kendi kendini tüket, anlamına gelir. AKP zayıfladıkça, AKP'nin zulmü arttı. Zulmü arttıkça ve zamanının az kaldığını düşünerek ABD patentli "İlimli İslam"-BOP projesini hayata geçirebilmek için adımlarını hızlandırmak zorunda kalınca, başta emekçiler olmak üzere halkla daha çok karşı karşıya kaldı ve emperyalizme daha fazla teslim oldu. Emperyalizmin Kürt açılımının uygulamaya sokulması ve PKK militanlarının Habur'dan girişleri sonrasında yaşananlar, devlet içinde hala var olan ve sınırlı da olsa milli özellikler taşıyan unsurlarla ile hükümet arasındaki anlaşmazlığı daha da artırdı. **Taraf, Zaman ve Vakit** gibi gazetelerin Türk Silahlı Kuvvetleri aleyhinde başlattıkları kampanya, Şubat ayı ortalarında Erzincan'da savcının tutuklanması ve yüksek Yargıya karşı başlatılmış Haçlı irtica saldırıları, devlet egemenliğini, cumhuriyeti ve laik düzeni savunanlarla bunları yıkmaya çalışanlar arasındaki ilişkide kılıçların çekildiğini iyice ortaya çıkardı. Bu süreçte tarihimizde ilk kez bir başka olay yaşandı. Milli saflaşmadaki bu netleşme, ortak düşmana karşı, nicel ve nitel gücü giderek artan işçi sınıfının hareketini güçlendirdi. Hükümet çevreleri, bu olguyu, Tekel işçilerinin eyleminin başka çevrelerce yönetildiği veya yönlendirildiği iddiasıyla gündeme getirdiler. Tekel işçilerinin eyleminde belirleyici olan bu etmen değildi; ancak bu eylem, doğal olarak milli çelişme eksenindeki saflaşmada inisiyatifin milli güçler eline geçmesi yönünde etkili bir ağırlık yarattı. Milli cephenin kararsız, sallantılı unsurları, Tekel işçilerinin mücadelesine, hem bu eylemden kendi dar sınıf ve zümre menfaatleri lehine yararlanmak, hem de eylemin düzenin sınırları içinde tutulmasını sağlamak üzere, bu amaçlarıyla sınırlı olarak desteklediler.

Tekel İşçileriyle Dayanışma

Tekel işçileri, insanlığın sömürüden ve baskıdan kurtuluşu, Türkiye'nin bağımsızlığı gibi büyük hedeflere hizmet amacıyla mücadele etmiyorlar. Kendileri için mücadele ediyorlar. Ancak işçi sınıfı öyle bir sınıftır ki, kendi sorunlarını çözmek için harekete geçmek zorunda kaldığında, insanlığın ve toplumun diğer sömürülen ve ezilen kesimlerinin sorunlarıyla, Türkiye'nin daha genel sorunlarıyla uğraşmak ve bunların üstesinden gelmek için mücadele etmek zorunda da kalır.

İşçilerin kendileri için mücadele etmeleri küçümsenecek bir durum değildir; doğaldır. Unutulmaması gereken nokta, bu işçilerin henüz devrime yönelmedikleri, henüz böyle bir niyet ve isteklerinin olmadığı doğrudur. Ancak işçi sınıfı hareketinin yükselişinde çok önemli bir rol üstlendikleri ve bilinçlerinde devrimcileşme yönünde çok büyük sıçrama yaşadıkları da doğrudur.

Sosyalist/komünist hareketlerde yer alanların ortak özelliği, kendi maddi çıkarları için değil, beyinleri ve yüreklerinin arzuladığı, sömüren ve sömürülenin olmadığı, ezen ve ezilenin bulunmadığı bir dünya için mücadeledir. Tekel işçilerinin eylemi, kendileri için mücadele edenlerle, emeğin ve insanlığın kurtuluşu için mücadele edenleri bir araya getirmesi açısından da önemlidir.

Her eylemin amacı güç toplamak ve karşı tarafı geriletmektir. Bunun için de mücadelenin amacının potansiyel müttefiklere duyurulması, onların destek vermeye ikna edilmesi gerekir. Tekel işçilerinin eyleminin amacı da budur. Potansiyel müttefikler, Tekel işletmelerinin kapatılmasından ve daha genelinde emperyalizmin ve işbirlikçi yerli sermayedar sınıfın saldırısından zarar gören tüm emekçi sınıf ve tabakalardır.

Sınıfın ve sendikaların özelleştirmeye karşı geçmiş pratiklerinin muhasebesi

Tekel işçileri, bu müttefiklerin desteğini alabilmek için geçmişte ne yaptı?

Tekel işçileri ve örgütlü buldukları Tekgıda-İş Sendikası, geçmişte özelleştirme karşıtı eylem yapan başka işyerlerinin işçilerine etkili bir destek verdi mi?

Tekel işçileri ve Tekgıda-İş Sendikası, örneğin, 25 Kasım 2009 günü grev yapan Türkiye Kamu-Sen'e ve KESK'e destek verdi mi?

Tekel işçileri ve Tekgıda-İş, Emek Platformu'nun 24 Temmuz 1999 mitingine, 14 Mart 2008 direnişine, Türk-İş'in 10 Mayıs 2003 İzmir ve 17 Mayıs 2003 Ankara mitinglerine kitlesel bir biçimde katıldı mı?

Tekel işçileri ve Tekgıda-İş, Türk-İş'in 1995 grevlerinde grevci işçilere önemli bir destek sağladı mı?

Bunların hiçbirini yapmadılar. Eylemlere, sendikal hareketteki ağırlıkları ölçüsünde katılmadılar.

Tekel işçileri ve Tekgıda-İş'in bugün yaşadığı büyük dayanışma, daha önce bu alanda görevlerini yerine getirmiş olmanın sağladığı bir ürün değildir. Ancak eylem sırasında yararlandıkları büyük dayanışmayı bundan sonra göstereceklerini umut edebiliriz.

Tekel işçileri mücadelesini güçlendiren etkenler

O zaman sorulması gereken soru şudur: Ne oldu ki, kendileri eyleme geçinceye kadar sınıf dayanışması görevlerini yerine getirmeyen, kitlesel eylemlere katılmayan bu insanlar, başta işçi sınıfı olmak üzere, toplumun tüm kesimlerinden büyük bir destek ve dayanışma sağladılar, sağlıyorlar?

Ayrıca, yapılan eylem, pasiftir. 2008 ve 2009 yıllarında çok daha radikal bir eylem olan işyeri işgalleri gerçekleştirildi. Bu işgaller ve 2005 yılı Ocak ayında Selüloz-İş Sendikası üyesi SEKA İzmit fabrikası işçilerinin 50 günü aşan işyeri işgali böylesine bir toplumsal destekten yararlanamamıştı.

Tekel işçilerinin eylemi, toplumda AKP'ye ve arkasındaki emperyalist güce yönelen tepkinin eyleme dönüşmüş biçimi oldu. AKP'ye ve emperyalizme tepki duyup, bunu örgütlü ve kitlesel biçimde ifade edemeyen birçok kesim, kendi yapamadıklarını yaptığını gördüğü Tekel işçilerine büyük yakınlık duydu ve kendiliğinden destek kampanyaları örgütledi. Sanki herkes, birileri mücadeleye başlasın diye bekliyordu. Tekel işçilerinin kendi çıkarları için hak arama mücadelesi, toplumun geniş kesimlerinin AKP'ye karşı tepkisinin dile geldiği bir süreci tetikledi.

Tekel işçilerinin Abdi İpekçi Parkı'nda yaşadıkları biber gazlı ve basınçlı sulu saldırı büyük tepki çekti. Ancak daha önce Tekel işçileri de, başka işçiler de güvenlik güçlerinin benzer sert saldırılarını yaşamıştı. Buradaki fark, Tekel işçilerinin yedikleri dayak, su ve biber gazı sonrasında mücadeleyi sürdürmesidir. Bunda, Tekgıda-İş Sendikası'nın olumlu rolü unutulmamalıdır. Dayak yediler; ama yılmadılar. Dayak atan yenildi; dayak yiyen büyük bir güç kazandı. Bu gücü de iyi kullandı. PKK'nın üniformalı militanlarını Habur sınır kapısında gösterilerle karşılayan hükümetin, haklarını kaybetmek istemedikleri için barışçıl tepkilerini gösteren Tekel işçilerine yönelik kanundışı tavrı, hem geniş çevrelerin büyük tepkisini çekti, hem de işçilerin direnme ruhunu güçlendirdi. Hükümet, ıslattığı ve havuza ittiği işçilerle, çeliğe su verdi. Televizyon kanallarının ve gazetelerin büyük bölümünün bu eyleme olumlu bakmasının en önemli nedeni, hükümetin Abdi İpekçi Parkı'ndaki haksız ve kanundışı tavrıydı. Polisin bu tavrı olmasaydı, Tekel direnişi olmazdı. Bu haksız saldırının mağdurlarına acımayla başlayan ilgi ve destek, eylemin sürmesiyle birlikte saygıya ve desteğe dönüştü.

Tekel işçilerinin eyleminin etkili olmasının bir nedeni de yeniliğiydi. Türkiye işçi sınıfı tarihinde yürüyüşler, mitingler, grevler, iş yavaşlatmalar, iş durdurmalar, işyeri işgalleri, sakal boykotları, yemek boykotları gibi birçok eylem türü vardır. Ancak yüzlerce kişinin Türkiye'nin dört bir tarafından Ankara'ya gelerek, Kızılay'da sokaklara yerleşmesi, derme çatma çadırlar kurması ve oturması, ara sıra da Meclis'e ve siyasal partilere gruplar göndermesi biçiminde bir eylem daha önce yapılmamıştı. Eylem kitleseldi. Üç beş kişi bir sokakta aylarca otursa, eylem kamuoyuna yansımazdı. Kitlesel oturma eylemi kısa sürse, yine destek bulunmazdı. Havanın soğukluğu bile işe yaradı. Birçok insan, haksızlığa uğradığını düşündüğü insanların bir de soğukla boşuştuklarını gördüğünde, dayanışma gereğini duydu. Dayak yediklerinde dertlerini kitle iletişim araçları aracılığıyla halka

duyuran işçiler, bu kez bu yeni eylem türüyle kitle iletişim araçlarının ilgisini çektiler ve böylece dertlerini halka duyurabildiler. Büyük sermayenin denetimindeki televizyon kanalları ve gazeteler bile bu sakin ve kararlı işçileri görmezden gelemedi. Oturma eylemi, güç toplamada işyeri işgalinden daha etkili oldu.

Tekel işçilerinin eyleminde yaşanan bir tehlike, 4857 sayılı İş Yasası'na göre, üst üste iki gün haklı bir nedene dayanmaksızın işe gitmeyen işçilerin iş sözleşmelerinin tazminatsız olarak sona erdirilebilmesiydi. Ancak eylemin kitleliliği ve sağladığı kamuoyu desteği, Hükümet'in bu yetkisini kullanmasını engelledi. İşçilerin iş sözleşmeleri 31 Ocak 2010 itibariyle sona erdirilince, bu korku da sona erdi. 1 Şubat'tan itibaren mücadelede yeni bir aşamaya geçildi. AKP iktidarının 1 Şubat 2010 günü yapılan görüşmelerde de işçileri 4/C'ye zorlaması, daha fazla işçinin aileleriyle birlikte Ankara'ya gelerek eyleme katılmasına yol açtı.

Tekel işçileri, haklılıklarını geniş halk kitlelerine iletince güçlendiler. Güçlenmelerini sağlayan sınıfın geri kalanından ve toplumun geniş kesimlerinden kopuk radikal ve militan eylemlilik değil; haklılık, mağdurluk, kararlılık ve uyguladıkları yeni eylem türü oldu.

Tekel işçilerinin eylemi işçi sınıfımıza ve topluma bazı noktaları öğretti.

İnsanlar önce AKP'ye karşı direnilebileceğini gördü. Bu direnişin örgütlü olması gerekiyordu. İşçi sınıfının dayanışması, bu direnişin başarısında belirleyici önemdeydi. Halkın maddi ve manevi desteği sağlanmadan, eylemin sürdürülebilmesi olanaklı değildi.

Bu eylemin bir yeniliği de, Türkiye'nin dört bir tarafından gelmiş işçilerin, uzun bir süre aynı mekânı, aynı zorlukları, aynı coşkuyu yaşamasıdır. Farklı bölgelerin insanları mitinglerde, toplantılarda, çeşitli etkinliklerde bir araya gelmişti. Ancak ilk kez, güvenlik güçlerinin saldırısını ve ardından gelen zorlukları birlikte göğüslediler; birbirlerine güvenerek ve dayanarak ayakta kalabildiler. Emperyalist güçlerin işçi sınıfımızı etnik kökenlerine ve inançlarına göre bölmeye çalıştığı bir dönemde, eylemin bu yanı insanları birleştirdi. Bu koşullar, sınıf kimliğinin ve bilincinin gelişmesine önemli katkılarda bulundu.

İşçi sınıfı örgütlerinin tavrı

Tekel işçilerinin örgütlü olduğu Tekgıda-İş Sendikası, ilk başlarda başarısızlığa mahkûm gibi gözükken bu eylemi Türk-İş'in kapısının önüne bırakarak sorumluluktan kurtulma ve Türk-İş yönetimini yıpratma politikası izledi.

Bu dönemde bazı sendikaların Türk-İş'ten ayrılarak yeni bir konfederasyon oluşturmaları doğrultusunda bir arayış ve yoklama vardı. Hiçbir kitle eylemine ve iş durdurma eylemine katılmamış ve eylemcilerle dayanışma içine girmemiş olan Toleyis Sendikası, 2009 yılı Aralık ayı başlarında yapılan Başkanlar Kurulu toplantısı sonrasında şöyle bir karar aldı: "Başkanlar Kurulumuz, Toleyis Sendikamızın Türk-İş'teki üyeliğimiz dâhil, her türlü kararı almasına; işçi hareketine yeni ivme kazandırılmasına yönelik çalışmalar yapmasına tam yetki vermiştir." Toleyis'in Genel Başkanı, 29 Aralık 2009 günü yaptığı açıklamada, "Türk-İş

yönetiminin çalışmalarına güvenmediğini ve bir daha katılmayacağını” ifade etti. Genel merkezleri İstanbul’da bulunan 9 sendika, 18 Aralık 2009 günü yayınladıkları ortak bildiriye, Tekel işçilerinin mücadelesine destek verdi. Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkan Danışmanı Engin Ünsal, **Cumhuriyet** gazetesinde 23 Aralık 2009 günü yayımlanan “Tekel İşçilerinin Direnişi” yazısında, “Toleyis Sendikası Başkanlar Kurulu’nun çok haklı nedenlerle kamuoyuna açıkladığı bildiriye dile getirildiği gibi, Türk-İş yeni bir bölünmeye doğru gidebilir,” diye yazdı. Engin Ünsal, 8 Ocak 2010 tarihinde **Cumhuriyet**’te yayımlanan “Türk-İş ve Genel Grev” yazısını da şöyle bitirdi: “TEKEL işçilerinin haklı direnişi başarısızlıkla veya tutulacak ölüm oruçlarında önümle sonuçlanırsa, bunun sorumlusu kadife eldiven giyen Türk-İş olacaktır. Türk-İş ve üye kuruluşları siyasal eylemsizlik nedeni ile hükümetin karşısında yenik düşerse Türk-İş’in çatısı bu yenilgiyi kaldıramaz.”

Ancak Tekel işçilerinin haklılığı, kararlı tavrı, mağduriyeti ve diğer etmenlerin yarattığı büyük kamuoyu desteği, Tekgıda-İş’in eyleme destek vermesini getirdi. Tekel’in eylemci işçileri, Tekgıda-İş’i zorladı ve Tekgıda-İş’in çabalarıyla, direniş örgütlendi, düzene sokuldu. Türk-İş de bu mücadeleye sahip çıkmak zorunda kaldı. Eylemin ilginç özelliklerinden biri, herkesin “Tekel işçilerinin direnişi”nden söz etmesidir. Kimse “Tekgıda-İş’in direnişi” ifadesini kullanmamaktadır. Bu tavır, Tekgıda-İş’e bir ölçüde haksızlık olsa bile, Tekel direnişinin Tekgıda-İş’i nasıl aştığının da bir göstergesidir.

Türk-İş’in ve Türk-İş’e bağlı sendikaların bir bölümünün yönetimlerinin bu eylemden ciddi bir rahatsızlık duyduğu konusunda da kuşku yoktur. Türk-İş yönetimi, AKP’ye ve emperyalizme teslim olmuş durumdaydı. Tekel işçileri, çok haklı bir biçimde AKP’ye karşı çıkınca, Türk-İş tavrı almak zorunda kaldı. Ancak alınan kararların hayata geçirilmesi için ciddi bir çaba gösterilmedi. Türk-İş yöneticileri, kucaklarında buldukları sorunun en az gerginlik, en az çatışma, en az olayla sonuçlandırılması için büyük çaba gösterdi. Çaba, sorunun işçiler lehine çözümünden çok, olayların önlenmesi doğrultusunda idi.

Türk-İş’in Tekel işçileri için çok ciddi kampanyalar örgütlemesi beklenmemelidir. Türk-İş yöneticileri, bu eylemin diğer işçilere “kötü örnek” olmamasını sağlayıcı bir çizgi izlemektedir. Yıllardır Hükümet’le uyum içinde çalışarak günü kurtarmaya çalışan ve bu süreçte büyük kayıplar karşısında sessiz kalan Türk-İş yönetimi, mücadeleye hak alınabileceğini hatırlatanlara herhalde dış biliyordur.

Nitekim, Türk-İş Başkanlar Kurulu’nun aldığı Cuma sabahları iş durdurma ve tüm illerde AKP’nin il örgütlerini ziyaret etme kararlarının etkili bir katılımı ile uygulanması için bir çaba gösterilmedi. Türk-İş’e bağlı sendikaların büyük bölümü de bu mücadeleye etkili bir katılım sağlamadı.

17 Ocak 2010 Ankara mitingi ve 4 Şubat 2010 genel grev eylemi de, Türk-İş yönetiminin “mecburiyetten” almak zorunda kaldığı kararlar sonucunda gerçekleştirildi.

Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu’nun bu konudaki tavrının bir örneği, Başbakan R.T. Erdoğan ile yapılan görüşme sonrasında Türk-İş Genel Merkezi önündeki açıklamada görüldü. Mustafa Kumlu, Başbakan’ı ve bakanları Türk-İş’in önüne davet etti ve “Gelirlerse

onları alkışlarız” dedi. Kitlenin bu sözlere anında tepkisi, “Gün gelecek, devran dönecek, AKP halka hesap verecek” oldu.

Tekel işçilerinin haklı, akıllı ve kararlı mücadelesi ve bu mücadeleye verilen büyük destek, 6 konfederasyonu da bir araya getirdi. 17 Ocak 2010 mitinginin başarısı, Tekel işçilerinin mücadelesinin ürünüydü.

Uluslararası destek

Eyleme uluslararası destek sağlanması konusunda Tekgıda-İş başarılı bir çalışma yaptı. Ancak sağlanan uluslararası dayanışma, Başbakan’a mesaj gönderme, bazı ziyaretler ve halkımızın katkılarıyla kıyaslandığında çok küçük kalan maddi yardımlarla sınırlı kaldı. Kuşkusuz bu destekler de değerlidir. Ancak, AB ve ABD’deki sendikaların ve işçi sınıfının gücüyle orantılı değildir.

Daha da önemlisi ise, şudur: Olması gereken uluslararası destek, Tekel işçilerinin bugün yaşadığı ve eyleme neden olan özelleştirmeyi dayatan Avrupa Birliği’ne karşı çıkmak, onun politikalarının değiştirilmesi için mücadele etmek olmalıdır. Avrupa ve ABD işçileri ve sendikaları, kendi emperyalist ülkelerinin politikalarını, diğer bir deyişle, Tekel’i de yok eden özelleştirme politikasını desteklemeyi sürdürdü. Tekel işçilerine destek için gönderilen mesajlar ve yapılan küçük ziyaretler, maalesef işin özünü değiştirmedir. AB ve ABD’de sınıf, kendi tekelleriyle ve hükümetlerinin emperyalist siyasetleriyle mücadeleye girdiği ölçüde, Türkiye’deki işçilerle sınıf dayanışmasını da büyütecektir.

Bu mücadeleden kalacaklar konusunda gerçekçi olunmalı

Geçmişte sınıfın diğer parçaları ve emekçi sınıfların diğer kesimleri için mücadele etmemiş Tekel işçileri bu kez kendileri için mücadele etmeye başladılar. Bu süreçte işçi sınıfının diğer kesimlerinden ve diğer emekçi sınıf ve tabakalardan gördükleri destek, onların dünyaya bakışlarında önemli değişikliklere de neden oldu. Bir kısmı, onlara büyük yakınlık gösteren ve destek sağlayan siyasal partilere üye bile oldular. Ancak eylem sona erdikten ve herkes kendi bölgesine döndükten sonra, bu ilişkilerin ne kadar devam edeceği konusunda, ısrarlı bir eğitime ve örgütlenme çalışması yürütülemedikçe çok iyimser beklentiler içinde olmamak gerekir. Ama bu mücadele de önderlerini çıkarmıştır ve bu önderlerin siyasi örgütlere kazanılması, sınıfı yeni ve daha büyük mücadelelere çekmede kilit rol oynayacaktır.

Tekel işçilerinin direnişinin kazanımları

Bu süreçte bir ara Ankara’daki eylemci sayısında bir azalma yaşandı. Sendika, dönem dönem, Ankara’da eylemi sürdüreceği işçi bulmakta zorlandı. Bazı siyasal örgütlerin desteği olmasa, Ankara’da kalan eylemci sayısı iyice azalacaktı. 4/C’ye geçmeye zorlanan işçi sayısı yaklaşık 10 bin kişi iken, Ankara’da çadırlarda eylemi sürdüren insan sayısı bunun yaklaşık onda biriydi. Hükümet, 4/C’ye geçmeyi kabul edenlerin sayısını abartarak, eyleme aktif olarak katılanların, eylemi pasif bir biçimde destekleyen Tekel işçilerinin ve onlara destek verenlerin moralini bozmaya çalıştı.

Eylemin çok uzun sürmesi ve tazminatların banka hesaplarına yatmış olması, bazı kişilerin eylemi bırakmalarına yol açabilecekti. Ancak daha fazla sayıda işçi, tazminatlarını sağlama aldıktan sonra mücadeleyi daha kararlı bir biçimde sürdürme eğilimine girdi ve eyleme katılmak üzere Ankara'ya geldi.

Hükümet de bu eylemin başarısının diğer işçilere örnek olacağına farkındadır. Ancak sağlanmış olan kamuoyu desteği, Hükümetin yeniden sert önlemlere başvurmasını engelledi. Başbakan, Tekel işçilerinin yarattığı fiili durumu 28 Şubat'a kadar kabullendiğini açıklamak zorunda kaldı.

Hükümet, Tekel işçilerinin karşısında zayıf gözükmemek istememektedir. Hükümette, eylemlerin arkasının geleceği korkusu vardır. Bu nedenle Tekel işçilerinin "burnunu sürtmeye" çalışmaktadır. Ancak zayıflamakta olan AKP'nin bu girişimleri, AKP'yi hızla daha da zayıflatacaktır.

Türk-İş yönetiminin ve AKP'nin beklentisi, işi zamana bırakmak, eylemin sönmesini beklemektir. Ancak geçen zaman, AKP'yi de, AKP'ye yararlanarak ufak tavizler alma karşılığında büyük kayıpları sessizlikle kabullenen sendikacıları da hızla yıpratmaktadır.

Tekel işçileri, bu eylemleri ve kararlı tavırlarıyla, birçok sendikanın yüzde 10 barajının altında kalmasını ve işçi sınırlılığına ilişkin kanun taslağının Meclis'e verilmesini engelledi; özellikle şeker ve enerji özelleştirmelerini erteletti. Tekel işçilerinin eylemi sayesinde, 4/C kapsamında çalışanların haklarında ve çalışma koşullarında önemli gelişmeler sağlandı. Sendikacıların toplumsal itibarlarının büyük yolsuzluk tespit ve iddialarıyla iyice sarsıldığı bir dönemde, sendikacılar itibar kazandı. AKP ciddi ölçüde yıprandı. Sendikalara duyulan güvenin artmasıyla, bazı işyerlerinde sendikalara üye olma eğilimi güçlendi.

İşçi sınıfı örgütlerinin, Türk-İş'in, Tekgıda-İş'in ve Tekel işçilerinin eyleminin eksiklikleri

Bu eylemde işçi sınıfı örgütlerinin, Türk-İş'in, Tekgıda-İş'in ve Tekel işçilerinin önemli eksiklikleri de vardı.

Memur-Sen ve Hak-İş, bazı ortak açıklamalara katılmalarına karşın, 4/C'yi dayatan emperyalist güçlere ve AKP'ye karşı tavır alma irade ve gücünü göstermediler.

Türkiye Kamu-Sen, KESK ve DİSK, alınan eylem kararlarına sınırlı biçimde uydu.

Türk-İş ve bağlı sendikalar, eylemlerin yükünü çekmeleri gerekirken, bu görevlerini yerine getirmedi. Cuma günleri iş çıkışı AKP il örgütlerinin önüne gidilip protesto edilmesi kararı uygulanmadı. Bu eylem, yapıldığı yerlerde ise çok cılız kaldı. Hâlbuki böyle bir eylem, diğer emekçi sınıf ve tabakaları ve vatansever unsurları da harekete geçirme açısından önemliydi. Cuma sabahları iş durdurma kararı uygulanmadı. Ayrıca, Ankara'da iş çıkışı işyerlerinden işçilerin topluca Tekel direnişçilerini ziyaret etmesi kolaylıkla sağlanabilirdi. Böyle bir girişimde bile bulunulmadı. Türk-İş, Tekel eylemini 81 ile yaygınlaştıramadı. 81 ilde Türk-İş bölge ve il temsilcilikleri aracılığıyla geniş bir cephe oluşturulabilirdi. Ayrıca, Tekel işçilerine destek vermek amacıyla, geçmişte Türk-İş tarafından bir kez yapıldığı gibi,

işyerlerini terk etmeyerek bir gece işyerinde kalma eylemi yapılabilirdi. Böyle bir eylem gündeme getirilmedi bile.

Tekgıda-İş eylemin planlanmasında çok yetersiz kaldı; eylem plansızdı. Herkes, daha önce olduğu gibi, 3-4 günlüğüne Ankara'ya geldiğini düşünüyordu. Abdi İpekçi Parkı'nda yaşananlar, eylemin önceden düşünüldüğünden çok daha kapsamlı olmasına yol açtı.

Türk-İş'in ve Tekgıda-İş'in en önemli hatası, Tekel direnişinde anti-emperyalist mücadeleyi gündeme getirmemiş olmasıdır. Tekel işçilerinin bu duruma düşürülmesinin nedeni olan özelleştirmeler, ABD ve AB emperyalistleri tarafından, IMF ve Dünya Bankası gibi kuklalar aracılığıyla dayatılan uygulamalardır. Halbuki Türk-İş'in ve Tekgıda-İş'in açıklamalarında emperyalizme karşı mücadele hiç gündeme ve dile getirilmedi. Bunda, Tekgıda-İş Sendikası'nı Avrupa Birliği emperyalistlerinden proje yoluyla para alıyor olmasının etkisi de bulunabilir.

Bu mücadelede en büyük desteği sağlayacak olan toplumsal tabaka, sayıları 1998 yılında 622 bin iken 2008 yılında 194 bine inen tütün üreticileriydi. Bu destek sağlanamadı.

Tekel işçilerinin eylemi, sosyalist/komünist hareketlerinin desteğiyle başarıya ulaştı. Bu destek olmasaydı, eylem biterdi. Onlar destek verince, diğer etmenlerin de etkisiyle, genel olarak kamuoyu ve diğer partiler de destek verdi. Tekel işçileri 15 Aralık 2009 günü, Tekgıda-İş Sendikası tarafından, çeşitli hesaplarla, Türk-İş'in önüne getirilip bırakıldı; aynen cami avlusuna bırakılan bir çocuk gibi. Çocuğa mahalleli sahip çıktı. Çocuğun babası belliydi. Mahalleli sahip çıkınca, babası da, diğer yakın akrabalar da çocuğa sahip çıkmak zorunda kaldı. Ancak mahallelinin desteği sürmeseydi, ailenin niyeti, çocuğu bir yerlere bırakıp kaçırmaktı. Mahalleli desteğini sürdürünce, bu mümkün olmadı. Bu durum 20 Şubat 2010 günü gerçekleştirilen eylemde de çok açık bir biçimde ortaya çıktı. Sosyalist/komünist siyasal partiler her biri bu eyleme binlerce kişiyle katılırken, Türk-İş ve bağlı sendikaların her birinin katılımı sembolik düzeyde kaldı. Sosyalist/komünist siyasal partiler son derece kısıtlı parasal kaynaklarını sonuna kadar zorlayarak eyleme katkıda bulunurken, yöneticilerine yüksek aylıklar ödeyen, lüks araçlara, güzel binalara ve her türlü olanağa sahip sendikalar, 50-60 kişilik gruplarla geldi ve gitti.

Tekel işçilerinin eylemi, Türk-İş ve Tekgıda-İş tarafından dile getirilmese bile, anti-emperyalistti; cumhuriyetin temel dayanaklarından yanaydı. Ancak Atatürkçü Düşünce Derneği ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi örgütlerin genel merkezleri bu eyleme gereken düzeyde etkili ve geniş çaplı bir destek vermedi.

Sonuç

Tekel işçilerinin eylemi başarılıdır. Hükümetin 4/C'de ısrar etmesi, belki 4/C'ye geçecek olanların sayısının artması veya yapılacak bir referandumda eylemin bitirilmesi konusunda bir karar alınması bile bu eylemin başarısını gölgeleyemez.

Eylem, sosyalist/komünist hareketlerle işçi sınıfının kendiliğindenci hareketinin buluşması durumunda, ne tür önemli kazanımlar elde edilebileceğinin küçük bir örneğini verdi.

Tekel işçilerinden devrim yapmalarını beklemek hatadır. Tekel işçilerinin önemli bir bölümü muhafazakâr partilere oy veriyordu; kafaları Soğuk Savaş'tan kalma ve cemaatler tarafından biçimlendirilmiş önyargılarla doluydu. Türkiye'de devrim yapmaya niyetli değillerdi; ancak bu eylem sürecinde kendi kafalarında bir devrim yaşadıkları kesindir. Önyargıları kırmak çok zordur. Tekel işçilerinin eylemi sırasında yaşananlar, bu önyargıları kırdı. İşçilerin kafalarındaki bu devrimin etkileri ülkenin birçok bölgesinde uzun vadede etkisini gösterecektir.

Eylem sırasında Tokat'lı bir işçinin yazdığı şiir, yaşananları güzel özetlemektedir:

*Zay oluyor emeklerim, değerim,
Varsın yansın bu bedenim ciğerim,
Sadece hakkıma boyun eğerim,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Özlük haklarıma kazık attırmam,
Onurumu pazarlarda sattırmam,
Emeğin aşına zehir kattırmam,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Davamız kucaklar burada herkesi,
Alevisi, Lazı, Kürdü, Çerkezi,
Kızılay'dır açılım'ın merkezi,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Tekelcidir karanlığın ışığı,
Türkiye sevdası ekmek aşığı,
Biz olmayız Amerika'nın uşağı,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Ankara'dan gelir bize azıklar,
Davadan dönene olsun yazıklar,
Kanımı emiyor kanı bozuklar,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*

*Bal İbrahim güzelden alır hazı,
Kalbimize kurduk baharı yazı,
Vız gelir cop, soğuk su, biber gazı,
Bu yol bana ölüm olsa vazgeçmem.*